

ЕКОНОМІКА

УДК 631.16.:336.2

Суліменко Л.А.

кандидат економічних наук, доцент

Малиновська К.О.

асистент

ДО ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРОВИРОБНИКА.

В статті дається аналіз існуючої податкової системи в Україні, розглядаються переваги фіксованого податку для сільськогосподарських товаровиробників, даються висновки щодо ефективності його впровадження.

В продовж останніх роки в Україні відбувається глибока перебудова економіки країни, оновлення господарського механізму та механізму управління в зв'язку з переходом до ринкової економіки. Одним із важливих економічних важелів ринкової реформи в Україні є створення належної податкової системи, яка відповідно регулювала б економічні відносини між державою та товаровиробниками.

В сучасному цивілізованому суспільстві податки є не тільки основним джерелом доходів державного бюджету, а також виступають важливим економічним інструментом стимулювання і регулювання виробництва, забезпечення соціальних гарантій, вони стимулюють ділову активність, підприємництво.

Якщо ж податки економічно не обгрунтовані, не враховують основних принципів оподаткування, то вони пригнічують і розвиток підприємств, і стимули до праці, спричиняють несправедливий

перерозподіл доходів між різними соціальними групами. Така податкова система сьогодні існує в Україні.

Що ж стосується її характеристики, то вона дуже громіздка, складна, мало доступна для фермерів та інших суб'єктів підприємницької діяльності. Крім того, в податковій системі відсутня стабільність, її недоліком є часта зміна податкового законодавства. Все це негативно відображається на товаровиробниках, не стимулює розвитку виробництва, призводить від ухилення від сплати податків, приховування прибутків, до порушення податкового законодавства.

До 1.01.1999 року сільськогосподарські підприємства сплачували більше двадцяти видів різних податків і обов'язкових платежів, що ускладнювало не тільки економічне становище сільськогосподарських товаровиробників, але й без того громіздку систему обліку і звітності на сільськогосподарських підприємствах, призводило до

різноманітних негативних явищ: несвоєчасності сплати податків, значної податкової заборгованості, збільшення пеней, штрафів та інших фінансових санкцій до Державного бюджету України.

З метою економічної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, стабілізації сільськогосподарського виробництва урядом України передбачені деякі пільги для них. Зокрема, Указом № 651 передбачається списання з сільськогосподарських підприємств податкової заборгованості зі сплати пеней, штрафних і фінансових санкцій до Державного бюджету України, Пенсійного фонду і фонду соціального страхування, які були нараховані станом на 1 січня 1998 року. Однак необхідні більш радикальні зміни в податковому законодавстві, поскільки рівень сільськогосподарського виробництва знизився.

Іншим Указом Президента України № 452 від 18.06.1998 року запроваджено з 1 січня 1999 року фіксований сільськогосподарський податок, який затверджений Верховною Радою як Закон "Про фіксований сільськогосподарський податок". Цей Закон визначає механізм справляння фіксованого сільськогосподарського податку, який сплачується сільськогосподарськими товаровиробниками у грошовій формі або у вигляді поставок відповідної сільськогосподарської продукції.

По-перше, даний податок сприятиме усуненню зрівнялівки в оподаткуванні сільськогосподарських підприємств, поскільки в основу його

розрахунку покладається якісна характеристика, грошова оцінка земельних угідь та їх площа.

По-друге, поскільки основним засобом виробництва в сільському господарстві є земля, то такий податок сприятиме раціональному і ефективному використанню сільськогосподарських угідь.

По-третє, введення стабільного фіксованого податку сприятиме зацікавленості сільськогосподарського виробника в підвищенні рівня рентабельності, збільшенні обсягів виробництва та підвищенню його ефективності.

По-четверте, фіксований сільськогосподарський податок заміняє сплату дванадцяти податків і зборів, які сплачувались до 1.01.1999 року:

податку на прибуток підприємства;

податку на землю;

податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів;

комунального податку;

збору за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету;

збору до фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення;

збору на обов'язкове соціальне страхування;

збору на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування України;

збору на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття;

збору до Державного інноваційного фонду;

плати за придбання торгового патенту на здійснення торгівельної діяльності;

збору за спеціальне використання природних ресурсів (щодо користування водою для потреб сільського господарства), що значно спрощує податковий облік.

По-п'яте, розрахунки більшості із вказаних вище податків і платежів громіздкі, кожен з них розраховується за своєю методикою,

поскілки різні об'єкти оподаткування, різні джерела їх покриття. Це призвело до ускладнення поточного обліку і звітності підприємств, вимагало великих затрат праці працівників бухгалтерії.

По-шосте, фіксований сільськогосподарський податок значно зменшує податковий тиск на сільськогосподарського виробника. Це видно з проведених нами розрахунків та їх аналізу на прикладі КСП "Зоря Полісся" Червоноармійського району Житомирської області (таблиці 1,2).

Таблиця 1.

Сукупна сума податків і обов'язкових платежів, в рахунок яких сплачується фіксований сільськогосподарський податок (на прикладі КСП "Зоря Полісся" Червоноармійського району Житомирської області).

Види податків і обов'язкових платежів	1997	
	Сума, гривень	Структура, %
1. Податок на прибуток підприємств	-	
2. Плата за землю	400	3,6
3. Податок з власників транспортних засобів	2000	1,8
4. Комунальний податок	-	-
5. Збір за геологорозвідувальні роботи	230	0,2
6. Збір до фонду для здійснення заходів щодо ліквідації Чорнобильської катастрофи	23000	20,5
7. Збір на обов'язкове соціальне страхування	9000	8,1
8. Збір на будівництво і утримання автомобільних доріг	400	0,4
9. Збір на обов'язкове пенсійне страхування	71000	63,4
10. Збір до Державного інноваційного фонду	2000	1,8
11. Плата за придбання торгового патенту	-	-
12. Збір за спеціальне використання природних ресурсів	201	0,2
Разом	110840	100

Таблиця 2. Найбільшу питому вагу в структурі цих дванадцяти податків

займають: збір до Фонду ліквідації Чорнобильської катастрофи (20,5%)

та збір на обов'язкове пенсійне страхування (63,4%). Поскілки об'єктом оподаткування тут є фонд заробітної плати, то звідси видно, що остання має подвійне оподаткування:

непряме оподаткування - обов'язкові платежі в фонд Чорнобиля, в Пенсійний фонд та інші, а також пряме оподаткування – прибутковий податок з громадян.

Таблиця 2

Розрахунок фіксованого сільськогосподарського податку на прикладі КСП "Зоря Полісся" Червоноармійського району Житомирської області.

Види земельних угідь	Площа сільськогосподарських угідь, га	Грошова оцінка 1 га земельних угідь, гривень	Ставка податку, в % від грошової оцінки	Нарахована сума податку, гривень
Рілля	1360,1	1237,5	0,3	5049,37
сіножаті	76,4	1678,9	0,3	384,80
пасовища	173,9	1567,5	0,3	817,76
багаторічні насадження	25,9	14561,2	0,1	377,14
Разом	1636,3	x	x	6629

Аналізуючи дані таблиць 1 і 2 можна зробити висновок, що за новою методикою розрахунку фіксованого сільськогосподарського податку КСП "Зоря Полісся" повинно було б сплатити 6629 гривень, а якщо порівняти сукупну суму податків і обов'язкових платежів, в рахунок яких сплачується фіксований податок, то вона складає за 1997 рік по господарству 111840 гривень, тобто на 94,1% більше. Статтею 2 Закону "Про фіксований сільськогосподарський податок" визначено, що якщо сума податків і обов'язкових платежів перевищує суму податку більше як в чотири рази, то до нарахованої суми фіксованого податку застосовується коефіцієнт 2. Тому в нашому прикладі сума 6629 грн збільшується в 2 рази і складає 13258. За даними області фіксований податок складає 36,9% від суми тих дванадцяти податків, які він заміняє (таблиця 3).

Про недосконалість діючої податкової системи свідчать і дані таблиці 3 стосовно рівня сплати податків по групі, що ввійшли до фіксованого податку. Він складає 18,2%. Якщо порівняти рівень фіксованого податку в загальній сумі податків, що ввійшли до фіксованого, то він складає 39,9%. Отже, загальний рівень зменшення оподаткування складає 63,1%.

Існуюча податкова система замість того, щоб сприяти розвитку підприємництва в Україні гальмує розвиток виробництва, приводить до відсутності можливостей створення необхідних фінансових резервів для відтворення виробничої бази підприємства. Діюча система оподаткування сьогодні не задовольняє ні державу, ні платників податків, бо високий рівень оподаткування не сприяє надходженню коштів до Державного бюджету. Це видно із даних таблиці 4.

Таблиця 3.

Розрахунок зменшення податкового тиску по сільськогосподарських підприємствах Житомирської області на базі обсягів 1997 року.

№ п/п	Показники	Разом по області, млн. грн
1.	Всього нараховано податків по групі, що ввійшли до фіксованого сільськогосподарського податку	76,3
2.	Фактично сплачених податків, по групі що ввійшли до фіксованого	18,2
3.	Рівень сплати податків, по групі що ввійшли до фіксованого	23,8
4.	Розрахований фіксований податок, всього	28,2
5.	Розрахований фіксований податок, в % до:	
	- фактично нарахованих по групі, що ввійшли до фіксованого	36,9
	- фактично сплачених по групі, що ввійшли до фіксованого	154,9
6.	Розрахований фіксований податок (+,-) до:	
	- нарахованих податків по групі, що ввійшли до фіксованого	-48,1
	- сплачених податків по групі, що ввійшли до фіксованого	+10
7.	Всього зменшення сум оподаткування	48,1
8.	Загальний рівень зменшення оподаткування, %	63,1

Таблиця 4.

Аналіз внесення платежів до Державного бюджету КСП "Зоря Полісся" за 1997 рік.

№ п/п	Назва показника	1997 рік				Нитома вага фактично внесених платежів до загальної суми
		Підлежить по розрахунку, тисяч гривень	Фактично внесено, тисяч гривень	Відхилення		
				(+,-) ряд.4 - ряд.3	% рядок 4 / рядок 3	
1.	Плата за землю	4,0	1,0	-3,0	25,0	2,0
2.	Відрахування на геологорозвідувальні роботи	0,4	0,3	-0,1	75,0	0,6
3.	Фонд ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи	23,0	7,0	-16,0	30,0	13,0
4.	Прибутковий податок з громадян	15,0	2,0	-13,0	13,0	3,7
5.	ПДВ	20,0	0,0	-20,0	0,0	0,0
6.	Податок з власників транспортних засобів	2,0	0,8	-1,2	40,0	1,5
7.	Інші податки і платежі	92,1	42,2	-49,9	46,0	79,2
	Всього	156,5	53,3	-103,2	34,3	100,0

По-сьоме, проста методика розрахунку фіксованого податку сприяє усуненню помилок в розрахунках, полегшенню контролю ДПА за правильністю його сплати. Велика кількість податків і платежів призводить до великих витрат держави на стягнення податків. Чітке визначення часу сплати, способу стягнення і розміру податку дозволить уникнути відхилення від його сплати.

По-восьме, в Законі визначені такі терміни і способи сплати податку, які найбільше зручні для сільськогосподарського платника і враховують специфіку та особливості сільськогосподарського виробництва.

З даних таблиці 4 можна зробити висновок, що розрахунки з бюджетом в господарстві знаходяться в незадовільному стані. В 1997 році з нарахованих сум фактично внесено лише 34,3%. Найбільша заборгованість в КСП "Зоря Полісся" рахується по прибутковому податку з громадян (87%). Відбулося зменшення сплати майже по всіх податках. Ситуація, що склалася в господарстві з

заборгованістю перед бюджетом, має типовий характер і пояснюється недосконалістю не лише податкової системи, а й цін, знецінення коштів господарських суб'єктів і погіршення міжгалузевих зв'язків, зменшення попиту на продукцію сільськогосподарського виробництва.

Це призводить до занепаду економіки, відсутності оборотних коштів, низьких обсягів реалізації, бюджетної заборгованості населенню і господарствам за продукцію, зниження обсягів виробництва. Несплата податків пояснюється ще й зростанням дебіторської заборгованості, бартеризацією розрахунків. Бартерні операції, які взагалі рідко зустрічаються в ринкових відносинах, стали трагедією для української економіки. До бартерної схеми розрахунків втягнутий аграрний сектор, який несе великі збитки, а саме відсутність грошових засобів, неможливість виплати заробітної плати готівкою. Всі ці фактори призвели до фінансової нестійкості підприємств.